

Filosofie jako reflexe (a meze reflexe)

Filosofie nepochybně žije z reflexe a bez reflexe by nebylo vůbec možná. Problém však spočívá v tom, že reflexe sama „nemá dna“ resp. nemá schopnost se zastavit (leč v důsledku únavy, což nepočítám). Filosofie tedy musí být schopna nejen dát reflexi (a zejména kritické reflexi) volný průchod, ale musí být také schopna ji vposledu nějak ovládnout. To vypadá jako rozpor, ale je to pouze zdání, že to je rozpor. Reflexe se může zaměřit na cokoli – ale filosofie ji potřebuje pro určité cíle, chce a musí jí dávat úkoly – a v tomto smyslu ji musí řídit. Na jedné straně je reflexe filosofii nejen nezbytná, ale je jí také užitečná, protože jí dovoluje nepodléhat tomu, co prostě jest, nepodléhat danosti a danostem. Reflexí se filosofie osvobozuje od tlaku a vleku „daností“, tzv. fakticity nebo reality, reálného stavu věcí. Ale reflexe je prostředek, nástroj – a nástroj sám nemůže sám pracovat rozumně, s rozvahou a zaměřen k určitému cíli. Proto filosofie musí vždy být víc než reflexí – jen nesmí být nikdy v ničem a ničím méně než reflexe. Že to není rozpor, je zřetelně vidět, když uvážíme začneme zkoumat podrobněji, co vlastně filosofie (přesněji: filosof) může udělat, aby reflexi a reflektování usměrnil. Může ve svém postupu směřovat k určitým cílům a soustřeďovat reflexe stejným směrem. Ovšem samo toto soustřeďování je určitou aktivitou, která může být znovu podrobena reflexi. Filosofie nesmí tedy reflexi omezovat či dokonce zastavovat, a to v žádném případě, ale může reflexi soustřeďovat v tom směru, v kterém sama vidí svou úlohu a svůj cíl. Filosofie tedy nemá a nemůže reflexi omezovat, ale může a musí ji být schopna přitáhnout k tomu cíli, k němuž sama směřuje. Zkrátka a dobře, filosofie musí být neustále v něčem napřed, aby reflexi zlákala k tomu, aby se pouštěla do reflektování její vlastní, tj. filosofické a filosoficky zacílené aktivity. Tam, kde filosofie sama náležitě zacílení není, stává se reflexe čímsi neřízeným, neovládaným: reflexe se dostává do spárů hybris.

(Písek, 030702-1.)